

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ РЕГІОНУ

У статті розкрито проблеми державного управління регіональною конкурентоспроможністю як здатністю регіону розвивати та захищати свої конкурентні переваги. Охарактеризовано державну політику щодо підвищення рівня конкурентоспроможності територій і визначено, що це можливо лише за умови наділення органів управління регіонів необхідними повноваженнями й ресурсами для створення дієвої системи місцевого самоврядування. У зв'язку із цим запропоновано та обґрунтовано шляхи вдосконалення системи державного управління конкурентоспроможністю регіонів.

Ключові слова: державна політика, державне управління, конкурентоспроможність регіонів, регіон, регіональний розвиток, державна стратегія.

I. Вступ

Швидкоплинні соціально-економічні умови сучасного світу ставлять перед державною службою нові цілі й завдання. Для того, щоб своєчасно реагувати на процеси, що відбуваються в нашій державі, органи державної влади та державні службовці вимушені не лише переглядати звичні, традиційні методи управління, а й постійно підвищувати ефективність своєї діяльності. Підвищення ефективності діяльності, якості реалізації державних функцій і впровадження нових методів управління в наш час є основоположним напрямом розвитку державної служби в Україні.

Попри історичні та культурні особливості кожної країни державна служба завжди має ту саму місію й ті самі завдання: забезпечувати професійне, надійне, неупереджене та політично нейтральне виконання завдань держави. Державні посадовці мають реалізовувати урядову політику з однаковим професіоналізмом і сумлінням, незалежно від політичних змін, які відбуваються сьогодні в Україні.

Соціально-економічна ситуація, що склалася в українських регіонах, потребує оновлення підходів до здійснення регіонального управління. У свою чергу, це зумовлює необхідність виявлення факторів, які можуть стримати негативні тенденції, що виникли у зв'язку з глобальними економічними трансформаціями, і забезпечити підвищення конкурентоспроможності регіонів України на засадах їх саморозвитку та самоорганізації.

Загалом реалії сьогодення свідчать про те, що регіони та інші локальні утворення перетворюються на самостійних гравців світового ринку. Окремі регіони певних держав, що володіють не тільки потужною ресурсною базою, а й ефективною системою уп-

равління, гідно представляють свої країни на міжнародному рівні. Однак на сьогодні далеко не кожен регіон України має необхідну ресурсну базу та ефективну управлінську структуру, як наслідок, такий регіон може характеризуватись низькою конкурентоспроможністю навіть порівняно із сусідніми регіонами, не кажучи вже про міжнародний рівень.

Саме тому набуває актуальності проблема регіональної конкурентоспроможності як здатності регіону розвивати та захищати свої конкурентні переваги. Використання конкурентних переваг дає змогу регіонам не лише зміцнювати власний конкурентний статус, а й сприяти підвищенню рівня конкурентоспроможності економіки країни на зовнішніх ринках [3]. Вивченню проблем, пов'язаних із формуванням, підвищенням рівня, методичним забезпеченням, дослідженням окремих аспектів конкурентоспроможності регіонів, присвячені наукові праці таких українських учених, як: В. Артеменко [1], В. Безугла [2], В. Підвисоцький [11; 12], Є. Лазарева [9], З. Герасимчук [4], Л. Ковальська [7], О. Кузьмін [8] та ін. Вони зробили вагомий внесок у розроблення концептуальних засад забезпечення конкурентоспроможності регіонів.

До невирішених проблем сьогодення належить забезпечення управління конкурентоспроможністю регіону через органи державної влади.

II. Постановка завдання

Мета статті – на основі узагальнення та аналізу нормативно-правової бази діяльності державних органів визначити найбільш компетентні структури, що можуть здійснювати управління конкурентоспроможністю регіону.

III. Результати

Зарубіжний досвід переконливо доводить, що підвищення рівня конкурентоспроможності територій можливе за умови наділення регіонів необхідними повноваження-

ми та ресурсами; створення дієвої системи місцевого самоврядування [10; 14; 15]. Водночас українські регіони сьогодні не мають необхідних умов для проведення ефективної політики, що пов'язано з невідповідністю існуючої моделі регіонального управління реальним потребами регіонів.

Уряд затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 р. Стратегія передбачає створення ефективного державного управління у сфері регіонального розвитку, яке діятиме в сукупності з політикою децентралізації влади та формуванням спроможного місцевого самоврядування.

Нова стратегія передбачає, зокрема, упровадження політики підвищення конкурентоспроможності регіонів, яке відбуватиметься з максимальним використанням внутрішніх ресурсів кожного регіону за відповідного сприяння держави. Одним з пріоритетів є розвиток міст України як осередків економічного зростання, а також відродження сільської місцевості. І в цьому контексті концепція децентралізації влади, схвалена Урядом, повністю відповідає потребам Стратегії.

У Стратегію закладено політику соціального вирівнювання, яка передбачає створення рівних можливостей у регіонах щодо доступу населення до базових послуг: освіти, охорони здоров'я, інформації, транспортних, комунікаційних, ринкових та неринкових (публічних) послуг.

Прийняття Стратегії є однією з передумов отримання у 2015 р. фінансової бюджетної підтримки з боку Європейського Союзу на сферу регіонального розвитку в обсязі 55 млн євро. Законодавчу основу для реалізації нової політики розвитку регіонів створить прийняття парламентом Закону "Про засади державної регіональної політики" [16].

Як було зазначено вище, однією із цілей регіональної політики до 2020 р. є підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Мета "підвищення конкурентоспроможності регіонів" регіональної політики до 2020 р. стосується всіх регіонів країни та передбачає якісне підвищення використання ендегенних факторів у забезпеченні динамічного економічного зростання на регіональному рівні. Підтримка конкурентоспроможності всіх без винятку регіонів визначається основним елементом політики розвитку країни.

Результатом заходів, здійснених для досягнення цієї мети, буде підвищення рівня розвитку регіонів, їх економічної активності; формування економіки на більш досконалій технологічній основі. Вони передбачатимуть державні інвестиції в розвиток інфраструктури регіонів, вирішення в них проблем, пов'язаних із неефективним функціонуванням об'єктів державної власності, підтримку створення в регіонах сприятливого для підприємництва середовища, збалансування

регіональних ринків праці з метою їх пристосування до високотехнологічних інвестицій, заощадливе використання енергетичних ресурсів, заходи з охорони навколишнього середовища, що сприятиме підвищенню привабливості територій для інвестицій.

У межах реалізації цієї мети державна регіональна політика буде спрямована на:

- підвищення ролі та функціональних можливостей міст у подальшому розвитку регіонів;
- створення умов для поширення процесів розвитку й підвищення ефективності використання потенціалу інших територій;
- формування основи конкурентоспроможності територій.

Вважаємо за потрібне більш детально розглянути пункт, що стосується формування основи конкурентоспроможності територій, що буде досягатися за рахунок:

1) підвищення ефективності та конкурентоспроможності промислового виробництва регіонів, що буде досягнуто шляхом реалізації таких завдань:

- стимулювання підприємців до відродження промислового виробництва через оптимізацію форм власності, сприяння появі ефективного власника та захоплення інвестування в промисловість;
- надання державної підтримки пріоритетним напрямкам промислового розвитку – потенційно прибутковим галузям та комплексам, якими є наукомістія та високотехнологічні промислові виробництва;
- запровадження нових технологій, стимулювання промисловців до інновацій: стимулювання зменшення ресурсомісткості, насамперед, енергомісткості виробництва, закриття або реструктуризація неефективних підприємств, зміна галузевої структури;
- підвищення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту українських підприємств шляхом переорієнтації виробництва на замкнені технологічні цикли виробництва товарів кінцевого споживання для внутрішнього ринку та ринків третіх країн, на яких Україні традиційно належали лідерські позиції;

2) розвитку інтелектуального капіталу, в тому числі людського й соціального капіталу. Досягнення цього пункту передбачає виконання таких завдань:

- сприяння формуванню дієвої мережі "освіта – наука – виробництво",
- підтримувальних інноваційних центрів, центрів трансферу технологій та інших форм об'єднань зусиль науки, освіти, виробництва й фінансового капіталу (залучаючи малий та середній бізнес);
- забезпечення підтримки й розвитку інтелектуального та творчого потенціалу

через систему освіти й навчання протягом життя;

- проведення семінарів-презентацій науково-технічних розробок вищих навчальних закладів, у практичному впровадженні яких зацікавлені органи виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- впровадження системи стратегічного планування потреб економіки в кадрах у розрізі видів економічної діяльності та професійно-кваліфікаційному розрізі;
- забезпечення рівного доступу населення до освіти;

3) підтримки залучення інвестицій, у тому числі прямих іноземних інвестицій. Основними завданнями державної політики за цим напрямом є:

- забезпечення ефективної реалізації механізму державно-приватного партнерства шляхом удосконалення відповідної нормативно-правової бази;
- методичне забезпечення реалізації пілотних проектів у межах державно-приватного партнерства (розроблення типового договору);
- створення консультаційних центрів з питань державно-приватного партнерства на державному та регіональному рівнях, а також розбудова уповноважених регуляторних і адміністративних органів, відповідальних за впровадження державно-приватного партнерства в Україні, визначення функцій, ролей та обов'язків цих органів;
- створення дієвої системи моніторингу інвестиційних проектів, що реалізуються в межах державно-приватного партнерства та контролю за їх реалізацією;
- спрощення митних процедур шляхом упровадження системи митного контролю, заснованої на результатах аналізу ризиків митного пост-аудиту та скорочення кількості документів, що подаються до митного оформлення;
- проведення щорічної рейтингової оцінки інвестиційної привабливості регіонів України;

4) збільшення можливості впровадження інновацій. Державна підтримка передбачає реалізацію таких завдань:

- сприяння створенню пайових інвестиційних фондів з реалізації інноваційних проектів із залученням ресурсів державного та місцевих бюджетів, приватного капіталу;
- проведення моніторингу потреб підприємств у інноваціях, наявних у наукових і конструкторських установах розробок, призначених для продажу;
- створення інформаційного каталогу інновацій на основі зв'язку "попит-пропозиція";
- сприяння впровадженню інновацій в енерго- та ресурсозберіжних напрямках; здійснення розробки й упровадження програм

вторинного використання ресурсів; забезпечення гармонійного поєднання первинних та вторинних інноваційних продуктів;

- розвиток інноваційної інфраструктури для підтримки суб'єктів господарювання, які впроваджують проекти інноваційного спрямування шляхом створення та розвитку мережі центрів трансферу технологій і бізнес-інкубаторів, у тому числі у вищих навчальних закладах;
- формування ефективного організаційного та фінансового механізму підтримки й розвитку наукової діяльності;
- формування ефективного організаційного та фінансового механізму підтримки й розвитку інноваційної діяльності за рахунок фінансово-кредитної допомоги суб'єктам господарювання, які реалізують інвестиційні проекти інноваційного спрямування;
- створення центрів з упровадження інноваційних технологій на базі державних професійно-технічних навчальних закладів;
- створення наукової бази інноваційного розвитку та дієвої системи сприяння трансферу технологій шляхом надання підтримки щодо запровадження в практику новітніх наукових проектів [6].

Для реалізації цієї стратегії необхідним є створення чіткої функціональної структури центральних та місцевих органів виконавчої влади, спроможної забезпечити державне регулювання регіонального розвитку на всіх територіальних рівнях, координацію багаторівневого управління за участю органів місцевого самоврядування, недержавних організацій та населення. Слід підкреслити, що така структура повинна формуватись на основі визначених стратегічних цілей та завдань регіональної політики, а отже, пристосовуватись до потреб регіонального розвитку. Будь-які її зміни мають бути мотивовані, перш за все, вимогами створення необхідних умов регіонального та місцевого розвитку.

Формування територіальних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, а також їх структурного та функціонального наповнення доцільно здійснювати за основним принципом наближення надання адміністративних послуг населенню й бізнесу. Важливою є також координація діяльності територіальних органів і місцевих органів виконавчої влади на регіональному та місцевому рівні, як між собою, так і з органами місцевого самоврядування різних рівнів. Враховуючи все вищезазначене, необхідно зауважити, що важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності регіону відіграє регіональне управління, ефективність якого, крім закріплених компетенцій, визначається системою організації праці, кадро-

вою політикою, організацією підготовки та перепідготовки, підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування тощо. В управлінні конкурентоспроможністю регіону можна виділити стратегічні та тактичні складові, але для розроблення й впровадження заходів щодо підвищення конкурентоспроможності регіону необхідні, як мінімум, такі умови:

- бажання та зацікавленість керівного складу в конструктивному переведенні управлінської діяльності на нову філософську основу, орієнтовану на підвищення конкурентоспроможності регіону, ефективне використання наявних конкурентних переваг;
- компетентність, професіоналізм і досвід поряд з креативністю в осіб, які безпосередньо займатимуться розробленням та впровадженням заходів щодо забезпечення конкурентоспроможності регіону;
- співпраця, наявність спільних цілей та інтересів в органів влади й суб'єктів господарювання;
- правові, організаційні та фінансові можливості регіональних органів влади для формування й реалізації регіональної політики;
- мотивація змін [5].

Саме для вирішення зазначених проблем, враховуючи визначені умови, при обласних державних адміністраціях необхідно створити Департамент з підвищення конкурентоспроможності регіону (як це вже зробили в Харківській області), який би був структурним підрозділом обласної державної адміністрації, підпорядкований голові обласної державної адміністрації, основними завданнями якого була б участь у:

- сприянні проведенню економічних реформ в Україні;
- реалізації державної політики з питань підвищення конкурентоспроможності України;
- проведенні державної інвестиційної політики на території регіону;
- забезпеченні в межах своїх повноважень захисту економічних прав і законних інтересів українських та іноземних інвесторів на території регіону;
- сприянні підтримці позитивного міжнародного іміджу України та регіону;
- сприянні діяльності у сфері надання адміністративних послуг на території регіону;
- сприянні розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг у регіоні;
- сприянні залученню міжнародної технічної допомоги та координації діяльності, пов'язаної із залученням такої допомоги.

У свою чергу, Департамент відповідно до визначених повноважень повинен виконувати такі функції:

- організовувати виконання Конституції й законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та здійснювати контроль за їх реалізацією;
- забезпечувати в межах своїх повноважень захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- здійснювати державний контроль за дотриманням підприємствами, установами та організаціями правил, норм, стандартів;
- аналізувати стан і тенденції соціально-економічного розвитку у сфері підвищення конкурентоспроможності регіону та вживати заходів щодо усунення недоліків;
- брати участь у підготовці пропозицій до проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку регіону;
- вносити пропозиції до проекту обласного бюджету;
- забезпечувати ефективне та цільове використання відповідних бюджетних коштів;
- брати участь у підготовці заходів щодо регіонального розвитку;
- забезпечувати здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції;
- готувати (брати участь у підготовці) проекти угод, договорів, меморандумів, протоколів зустрічей делегацій і робочих груп у межах своїх повноважень, брати участь у проведенні переговорів з представниками ділових кіл, установ та організацій іноземних держав із питань, що належать до компетенції Департаменту;
- контролювати діяльність органів місцевого самоврядування та надавати методичну допомогу з питань здійснення наданих їм законом повноважень органів виконавчої влади у сфері підвищення конкурентоспроможності регіону; надавати консультативно-методичну допомогу районним державним адміністраціям та суб'єктам господарської діяльності з питань підвищення конкурентоспроможності регіону, а також інформацію про пропозиції іноземних підприємств щодо співробітництва та сприяти популяризації пропозицій українських підприємств за межами області;
- вживати заходів з питань підвищення конкурентоспроможності регіону, а саме:
 - 1) аналізувати проблеми, пов'язані з підвищенням конкурентних переваг регіону, та розробляти пропозиції щодо їх вирішення;
 - 2) складати разом з іншими структурними підрозділами обласної державної адміністрації зведену програму реформування секторів економіки регіону, що спрямована на підвищення його конкурентоспроможності, створення сприятливого інвестиційного та підприємницького клімату;
 - 3) брати участь спільно з іншими структурними підрозділами обласної державної ад-

міністрації в розробленні стратегії розвитку регіону;

4) розробляти регіональні цільові програми, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності регіону;

5) розробляти національні та регіональні інвестиційні проекти з різних секторів економіки регіону, що спрямовані на підвищення його конкурентоспроможності;

6) проводити моніторинг і супроводжувати реалізацію затверджених державних та регіональних цільових програм, національних і регіональних інвестиційних проектів, які здійснюються на території області;

7) сприяти залученню інвестицій в економіку області;

8) розробляти й супроводжувати регіональні інформаційні ресурси щодо конкурентоспроможності регіону;

9) розробляти та розповсюджувати інформаційні матеріали, які спрямовані на презентацію інвестиційного потенціалу регіону, його конкурентних переваг;

10) співпрацювати з іноземними та вітчизняними інвесторами з питань реалізації інвестиційних проектів, у тому числі через "єдине інвестиційне вікно";

11) розробляти пропозиції щодо вдосконалення системи підготовки кадрів з питань підвищення конкурентоспроможності регіону;

12) сприяти в межах компетенції розробленню національних та регіональних інвестиційних проектів з різних секторів економіки регіону, що спрямовані на підвищення його конкурентоспроможності;

13) сприяти організації проведення міжнародних економічних форумів та інших заходів презентаційно-комунікаційного характеру тощо [13].

IV. Висновки

Підвищення конкурентоспроможності регіонів вимагає нових підходів до оцінювання та прогнозування регіонального розвитку, розробки співвідносних моделей і механізмів управління, їх якісного впровадження. Ефективні механізми забезпечення конкурентоспроможності регіону можуть бути побудовані лише з урахуванням загальних тенденцій суспільного та територіального розвитку та на основі застосування системного підходу, що потребує високого рівня розвитку регіональних органів влади й інших суб'єктів, що упроваджують ці механізми. Зазначене висуває високі вимоги до вітчизняного регіонального управління. Його модернізація має стати окремим пріоритетом для державної політики, адже саме від спроможності регіонального управління залежить якість регіональної політики, а отже, і якість життя українців. Тому подальші наукові розвідки мають стосуватися трансформації системи регіонального управління в Україні відповідно до сучасних викликів та потреб суспільства.

Список використаної літератури

1. Артеменко В. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів / В. Артеменко // Регіональна економіка. – 2006. – № 2. – С. 90–97.
2. Безугла В. О. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України / В. О. Безугла // Комунальное хозяйство городов: научно-технический сборник. – 2005. – № 70. – С. 53–60.
3. Бурдяк О. В. Конкурентоспроможність регіонів як необхідна передумова зростання конкурентоспроможності країни [Електронний ресурс] / О. В. Бурдяк. – Режим доступу: <http://intkonf.org/burdyakov-konkurentospromozhnist-regioniv-yak-neobhidna-peredumova-zrostannya-konkurentospromozhnosti-krayini/>.
4. Герасимчук З. В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика : монографія / З. В. Герасимчук, Л. Л. Ковальська. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 248 с.
5. Дегтярьова І. О. Фактори підвищення конкурентоспроможності сучасного регіону [Електронний ресурс] / І. О. Дегтярьова. – Режим доступу: http://www.ac-ademy.gov.ua/ej/ej9/doc_pdf/Degtyareva_IO.pdf.
6. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/05/nsrdu2020_1.pdf.
7. Ковальська Л. Л. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіонів держави [Електронний ресурс] / Л. Л. Ковальська. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/.../zbirnuk_RE_2_98.pdf.
8. Кузьмін О. Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : підручник / О. Є. Кузьмін. – Львів : Компакт-ЛВ, 2005. – 304 с.
9. Лазарева Є. В. Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності регіону / Є. В. Лазарева, Н. В. Яблонська // Регіональна економіка. – 2011. – № 1. – С. 23–31.
10. Нова державна регіональна політика: від теорії до практики / В. С. Куйбіда, О. М. Іщенко, А. Ф. Ткачук та ін. ; за заг. ред. д. держ. упр., проф. В.С. Куйбіди // Нова державна регіональна політика в Україні : збірник. – Київ : Крамар, 2009. – 232 с.
11. Підвисоцький В. Г. Формування та впровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій : методичні матеріали / В. Підвисоцький, Р. Ткачук. – Київ : Леста, 2010. – 64 с.
12. Підвисоцький В. Г. Щодо визначення рейтингової оцінки конкурентоспроможності регіонів : методичні матеріали / В. Г. Підвисоцький. – Київ : Леста, 2008. – 48 с.
13. Положення про департамент з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської обласної державної адміністрації

- трації (нова редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/ru/article/view/id/1015/>.
14. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / за ред. С. Максименка. – Київ : Логос, 2000. – 171 с.
15. Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – Київ : Вища школа, 2002. – 254 с.
16. Стратегія регіонального розвитку до 2020 року передбачає соціальне вирівнювання і підвищення конкурентоспроможності регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oblrada.kharkov.ua/uk/news/stratehiya-rehionalnoho-rozvytku-do-2020-roku-peredbachaye-sotsialne-vyryvnyuvannya-9377.html>.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2014.

Цebro Я. И. Государственное управление конкурентоспособностью региона

В статье раскрыты проблемы государственного управления региональной конкурентоспособностью как способностью региона развивать и защищать свои конкурентные преимущества. Охарактеризована государственная политика по повышению уровня конкурентоспособности территорий и определено, что это возможно лишь при условии наделения органов управления регионов необходимыми полномочиями и ресурсами для создания действенной системы местного самоуправления. В связи с этим предложены и обоснованы пути совершенствования системы государственного управления конкурентоспособностью регионов.

Ключевые слова: государственная политика, государственное управление, конкурентоспособность регионов, регион, региональное развитие, государственная стратегия.

Tsebro Y. State Management of the Regional Competitiveness

The article reveals the problems of public administration regional competitiveness as the region's ability to develop and defend their competitive advantages. Also determined that increasing regional competitiveness requires new approaches to assessment and forecasting of regional development, development of correlative models and management mechanisms, quality of implementation. Effective mechanisms to ensure the competitiveness of the region can be built only with the general trends of social and territorial development and on the basis of a systematic approach that requires a high degree of regional authorities and other entities that introduces these mechanisms. This is above high demands on national regional governance.

Along with this described state policy for improving competitiveness of territories, including National Strategy for Regional Development until 2020, which provides for the establishment of good governance in regional development, which will operate in conjunction with the policy of decentralization. As a result, it was determined that this is possible only if the empowerment of regional authorities the necessary powers and resources and the creation of an effective system of local government. In this connection, the author proposed and reasonably ways to improve the system of public administration competitiveness of the region through the creation of the Department to improve the competitiveness of the region, which would be a structural unit of the regional state administration, subordinate to the head of the regional state administration

Key words: public policy, public administration, regional competitiveness, region, regional development, government strategy.